

Jindřich František Bobák
**CESTA PRINCEZNY
OROSIE**

z Moravy na konec světa

Tato kniha byla vydána na připomínku svébytné
moravské kultury a vzdělanosti.

Jindřich František Bobák

CESTA PRINCEZNY OROSIE
z Moravy na konec světa

Jindřich František Bobák

CESTA PRINCEZNY OROSIE
z Moravy na konec světa

Ilustrovala Dana Černická

Tribun EU
2014

Toto dílo je chráněno podle zákona na ochranu autorských práv. Jeho další šíření, jako je pořizování dalších kopií nebo šíření po internetu, je bez písemného povolení autora zakázáno.

© Jindřich František Bobák, 2014
Illustrations © Dana Černická, 2014

Kdo byla princezna Dobroslava (Orosia)

N

a podzim roku 880 očekával španělský princ Fortunio Garcéz svoji nevěstu. Byla jí sotva šestnáctiletá překrásná dívka ze Svatoplukova královského dvora, česká a moravská princezna Dobroslava, později známá jako Eurosia nebo Orosia.

Jako každá dívka jejího věku byla plná touhy a nadějí, zmítaly jí pochybnosti, zvědavost i strach. Zaslíbila se muži, kterého ještě nikdy neviděla. Jaký je? Pouze z vyprávění jeho poslů věděla, že je čestný a udatný, že je následníkem královského trůnu v dalekém Španělsku, a jestli se má stát jeho manželkou, musí za ním podniknout dalekou a nebezpečnou cestu. Nebylo to lehké rozhodování, ale byl to sám papež a svatý biskup Metoděj, kdo ji jménem prince a ve jménu křesťanské víry k přijetí princovy ruky požádali. Dobroslava nakonec souhlasila. Vydala se na cestu, do jejíhož cíle však nikdy nedorazila. Místo lásky našla

v daleké cizině mučednickou smrt. U nás upadlo její jméno v zapomnění, ale Španělé, Francouzi, Italové i jiné národy světa ji znají a každoročně ji zbožně uctívají.

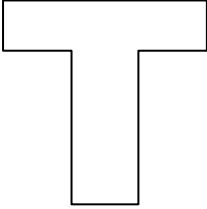
Eurosia nebo také Orosia, jak jí říkají, se stala svatou a je patronkou Jacy, jednoho ze starobylých španělských měst na úpatí skalního masivu Pyrenejí. My si ji můžeme představit jako půvabnou, vzdělanou a milou dívku, jak ji znali naši předkové. O její mučednické smrti se možná ani nedověděli. Nevíme, jestli někdo přivezl smutnou zprávu o jejím tragickém skonu přes celou Evropu až na Moravu, odkud vyšla v září roku 880 ve slavném svatebním průvodu do dalekého Španělska, aby se tam stala královnou. Ale zachovala se o ní legenda a díky ní víme, že než by se zpronevěřila své víře a zradila samu sebe, zemřela hrdinskou mučednickou smrtí. Její životní osud by byl i v dnešní době příběhem zcela výjimečným, bez ohledu na to, že časová vzdálenost mezi námi je tak veliká.

Dobroslava se narodila roku 864, přibližně rok po příchodu svatých Cyrila a Metoděje na Moravu. Byla dcerou jednoho z významných českých vévodů Mojslava. Už v časném dětství

*ztratila za nám dosud nevyjasněných okolností matku, a když při jedné krvavé potyčce s Franky zahynul i její otec, stala se úplným sirotkem. V té době jí bylo teprve osm let. Sirotku se nakonec ujal český kníže Bořivoj a jeho žena Ludmila, které známe z českých dějin jako první české křesťanské panovníky. Tak se stala Dobroslava členkou českého vládnoucího rodu a díky pokrevní příbuznosti Bořivoje (a snad i svojí) s moravským králem Svato-
plukem také příslušnicí moravského královského dvora, moravskou princeznou.*

Přečtěte si tedy strhující, ale současně i tragický příběh dívky světice, která přes svoje mládí, přes propast věků a přestože byla dcerou vznešeného velmože a princeznou na českém i moravském královském dvoře, může být příkladem i nám.

Sirotek

oho časného rána už od prvního rozbřesku na Pšově nikdo nespal. Ještě ani kohout nezakokrhál, ještě se sluneční paprsky nedotkly vrcholku hradní věže, a už byli všichni na nohou. Jen narudlý přísvit nad vrcholky lesů dával tušit, že slunko se právě probouzí a vstává.

Ale lesy kolem byly ještě ponořeny do hustého šera. Kolikátý den už stojí lidé na hradbách a vyhlížejí, čekají. Stráže si nedopřejí odpočinku a upřeně se dívají do dálky, tam na západní stranu, kde se rozlévá široká řeka Vltava. Už jsou to celé tři dny, co dorazila zpráva, že už je Němcům konec, že už všichni odtáhli, že je země opět svobodná, ale z domácích se ještě nikdo nevrátil. Kde jen všichni jsou? Nechce se ani pomyslet. Kéž jim bohové dopřejí šťastného návratu!

Tou dobou se prodíral nedalekými lesními hvozdy oddíl jezdců. Jejich tváře byly zasmušilé a oděv potrhán. Jeli mlčky. Spěchali. Ten

nejstarší, už značně prošedivělý, měl hlavu ovázanu kusem zkrvaveného hadru. Jeho tělem lomcovala horečka. Zpráva, kterou přivázeli, nebyla veselá. Vojvoda Mojslav, jeho blízký přítel, padl. Prokletí Frankové!

Ale nakonec je rozprášili, cizáky. Sedli na vějičku. Taková stará slovanská lest to byla. Zatím co se celý oddíl Čechů spolu s vojvodou Slaviborem ukrýval s rákosovým stéblem v puše u dna slepého ramene Vltavy, Mojslav se svými jezdci odlákal jejich pozornost. Pak se Slaviborovi muži vynořili nad hladinu a spadli vetřelcům do zad.

„Tu máš, tu máš!“ řinčelo železo o železo. „Za naše pohaněné nevěsty a ženy! Za povražděné děti! Pomstu! Pomstu!“ ozývaly se výkřiky mužů zdivočelých pachem krve, touhou po odplatě a potrestáním těch, kdo vpadli do země a způsobili tolik neštěstí. Jen málo Němců se spasilo útekem, ale cena byla vysoká. Vojvoda Mojslav, přítel ze všech nejvěrnější, padl...

„Pšovské valy jsou už nedaleko, vojvodo,“ obrátil se ke Slaviborovi jeden z jeho průvodců. „Ten les poznávám. Podívej – zásek na tomto kmeni udělal můj otec, když jsme v zimě stopovali medvěda. Jsou dva, každý z jedné strany

stromu, abychom našli cestu zpět. Už je to pěkných pár roků...”

„Ba, tvůj otec,“ sotva pohnul rty vojvoda, na kterém bylo vidět, že trpí žízní a že se drží v sedle z posledních sil. „Také tam zůstal... Až do-razíme k bráně, nic jí neříkejte, prosím. Mně ji Mojslav svěřil, musím jí to říci sám. Jen já sám, rozumíte?“

„Ano, vojvodo, spolehni se. Uděláme, jak si přeješ.“

„Však já dobře vím, že se na vás mohu ve všem spolehnout,“ zvedl hlavu Slavibor a oči se mu zaleskly potlačovanou bolestí.

Stromy řídly a rozestupovaly se. Náhle se mezi kmeny rozlila růžová a oranžová záře. Slunce se vyhouplо nad obzor.

„Jedou! Už jedou!“ ozval se hlas stráží a ranní vzduch prořízl hlas rohu. Několik mužů a žen, pacholků a děveček vyběhlo z hradu, domků i stájí a spěchalo k hradbám. Mezi nimi se vyjímaly dvě postavy – mladičká dívka a mladá žena, ta první ještě dítě, obě v bílých rízách, rozvláté vlasy narychlo sepnuté sponami, obě s očima hořícíma nedočkavostí.

„Opravdu! Jedou! Už jedou!“

Ale nadšení bylo vzápětí vystřídáno zaraženým mlčením.

„Tak málo mužů se vrátí?“ počítali lidé jezdce a snažili se i na dálku rozeznat, kdo chybí, kdo se už nevrátí.

„Vždyť odjela celá zemská hotovost!“ zhrozila se jedna z přítomných žen.

„Ano, ano, všichni, kdo uměli zacházet se zbraní!“ přidal se Zbyhněv, správce hradu, který tu se zbylým osazenstvem, ponejvíce ženami a jejich dětmi, zůstal.

„Hyjé! Ajajajaj!“ vyrazili z brány dva pacholci na koních naproti přijíždějícím. Koně byli připraveni už od předešlého večera. Zanedlouho se celá skupina jezdců přiblížila k bráně.

„Ale to je přece náš vojvoda Slavibor!“ ozvalo se radostně z hloučku domácích.

„Bohové, vždyť je raněn!“ zhrozila se starší z obou dívek, když spatřila zakrvácený obvaz na vojvodově čele, a spěchala, aby otci pomohla.

„A můj tatínek, kde je? Opozdil se snad? Zdrželo jej něco? Přijede později?“ upřelo malé zlatovlasé děvče oči na utrmáceného vojvodu.

„Ba, zdrželo, Dobruško. Tvůj tatínek...“ krátce se odmlčel vojvoda, „tvůj tatínek se už nevrátí.“

„Jak to, že nevrátí? Proč se nevrátí?“ vzlyklo děvče.

„Tvůj tatínek Mojslav se musel vydat na velmi, velmi dalekou cestu. Odjel daleko, až k našim bohům, kteří tam na něho čekali. Jistě jsou teď k němu milostiví. Byl to můj největší přítel a hrdina.“

„Řekni, že to není pravda, řekni to!“ nevěřičně tluče děvče malými pěstmi do vojvodovy hrudi a pak si zakrývá oběma rukama tvář, po které se rozběhly proudy hořkých slz.

„Jel vedle mě, Dobruško, když se to stalo. Na vlastní oči jsem viděl, jak se mu jedna z franckých střel zaryla hluboko do hrudi a jak spadl z koně. Seskočil jsem, abych mu pomohl, ale už se nedalo nic dělat. Už bylo pozdě...“

„A co já? Co já samotná na světě?“ pláče děvče. „Maminku jsme už neměli, a teď i on...“

„Vím. Ani my s Lidunkou už maminky nemáme. Ale dříve než tatínek umřel, stačil mě poprosit, abych se o tebe postaral. Než jsme odjeli do války s těmi prokletými Franky, tatínek tě zanechal u nás na pevném Pšově, abys byla v bezpečí. Jsem mu mnohým zavázán a tebe mám upřímně rád. Rád ti budu podle jeho přání hodným tatínkem, co říkáš?“

„A já – já ti budu dělat sestru i maminku,“ přivinula ji k sobě Ludmila. „Neboj se, nebudeš

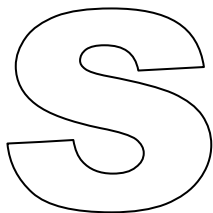
sama na světě, Dobruško, zůstaneš na Pšově s námi a budeš tu doma.“

I když se malé Dobroslavě otráasala ramena pláčem, přece si hřbetem ruky otřela oči a vděčně se na nového otce a dívku, která byla jen o málo starší než ona sama, bolestně usmála.

„A o vaše panství, vlastně teď už jenom o tvoje panství, se bát nemusíš. Ustanovíme tam spolehlivého správce a až přijde čas, naložíš s ním, jak sama uznáš za vhodné.“

Ale vojvoda Slavibor v té chvíli ani netušil, že osud jeho nové schovanky se bude ubírat úplně jiným směrem, než jak si myslel a jak jí slíboval.

Bořivoj

Starý vojvoda se ze svého zranění zotavoval pomalu. Ta rána od franckého meče byla hluboká a špatně se hojila. Vojvoda sice tvrdil, že to nic není, že je to jenom škrábnutí, ale než se zase postavil na nohy, vytrpěl si své.

„Je to div divoucí, že se vůbec vrátil,“ pokyvovala hlavou bylinářka Vlása a hned dodala, že při něm stáli všichni bohové, kteří ve vzduchu, na zemi i ve vodě přebývají a bdí nad našimi osudy.

„Kdyby neměl vojvoda na hlavě přilbici a kdyby meč dopadl plnou silou, rozpoltil by mu hlavu,“ uklouzlo jí, když mu ránu ošetřovala.

Ale ve svém řemesle se vyznala, byla svými léčitelskými schopnostmi známá. S pomocí vojvodovy dcery Ludmily a Mojslavovy dcery Dobroslavy se vojvoda nakonec ze svého zranění vylízal. Jen široká zarudlá jizva přes celé čelo mu z té vojny zůstala.

Na Pšově se několikrát objevil i český kníže Bořivoj. Byl to právě on, kdo velel spojenému vojsku pěti českých vojvodů v boji proti Frankům, a Slaviborovo zranění ho nenechávalo lhostejným. Tak uplynuly tři roky...

„Je čas, abychom přinesli oběť bohům. Poděkujeme jim za letošní úrodu a tak jako každoročně uctíme ty, kteří už nejsou mezi námi,“ řekl jednoho dne Slavibor a při vzpomínce na muže, kteří se z bitvy s Franky nevrátili, se zachmuřil. Všichni už na ta slova čekali, neboť se blížil den zářijového úplňku, kdy podle dávné tradice vzdávali hold svým starosvětským bohům.

Také český kníže Bořivoj, syn Hostivitův, ohlásil svůj příjezd. Není zvykem, aby přijel nejdříve posel a teprve pak Bořivoj, vrtalo vojvodovi hlavou a přemýšlel, co za tím bude. Kníže po něm ještě nikdy nic nechtěl, vyjma spojenectví ve válce, ovšem. Snad zase Frankové nehrozí? Také Ludmilu příjezd posla překvapil.

„Náš kníže Bořivoj? Už tu dlouho nebyl, táťku. Jak teď asi vypadá?“ přemýšlí nahlas a tváře jí červenají.

„Jak teď vypadá? Nevím, děvče. Snad se zase tolik nezměnil za těch pár měsíců, co jsme ho

neviděli. Nebo si myslíš, že ano?“ podivil se vojvoda.

Ludmila sklopila zrak. Neměla ráda, když ji otec zpovídal a když odhaloval její skrytá tajemství. Často si ji potom dobíral, jak to někteří otcové rádi dělají. Ještě že má vedle sebe Dobrušku. Ale s tím, co se jí prohání hlavou, se ani jí nesvěří! I když je to její nejlepší kamarádka!

I když Slavibor pravý účel Bořivojovy návštěvy samozřejmě neznal, přece tušil, proč tentokrát přijíždí s takovou okázalostí. Ale dceři to neprozradil a jenom polohlasem utrousil něco, co s Bořivojovým příjezdem zdánlivě vůbec nesouviselo: „Jeho hrad je mnohem větší než ten náš a také služebnictva a zbrojného lidu má více.“

Ludmila sklopila zrak.

„A nebud' zvědavá, mladým dívkám zvědavost nesluší!“ pokáral ji. Dobře znal Bořivoje. Už jako malého chlapce ho znal. Ano, je mladý, ale je moudrý a statečný. Ostatně – lepší moudrý mladý pán než hloupý a mizerný sluha, pomyslel si, ale své myšlenky si nechal pro sebe. Takové věci otcové svým dcerám neříkají a ta moje na zvědavost určitě neumře, pomyslel si, mávl nad tím rukou a pokračoval v udí-

lení rozkazů služebnictvu, co a jak připravit, aby slavnost obětování byla co nejdůstojnější.

Ludmila s Dobroslavou zatím odešly do posvátného háje pod hradem.

„Ty si myslíš, Lído, že se kníže Bořivoj změnil a vypadá teď jinak?“ ptá se z ničeho nic Dobroslava.

„Nevím,“ pokrčila rameny Ludmila. „Za půl roku se člověk může změnit...“

„Ale když tu byl posledně, byl to velice pohledný muž. Mně se líbil.“

Ludmila zrozpačitěla.

„Ještě aby to nebyl pohledný muž... Vždyť je to také tvůj strýc. Ale možná je teď samá jizva, samý šrám. A možná má i vousy dlouhé po kolena,“ rozesmála se, „vlasy nečesané a čpí medovinou jako měch, proto o něm otec raději nemluví!“

„Tomu sama nevěříš!“ zasmála se Dobroslava.

Ale když nazítří projel Bořivoj v čele své družiny, která ho na cestě provázela, hradní bránou, svižně seskočil z koně a směle se podíval Ludmile do očí, celá se rozehvěla. Stál před ní pěkný mladý muž, štíhlý jako kmen, prohlížel si ji od hlavy až k patě a jí se tajil dech. Raději

rychle sklopila oči a celá uzardělá s omluvou odběhla.

„Jak vidím, připravuješ velkou slávu,“ oslovil Bořivoj vojvodu, když osaměli.

„Ano, jako každoročně v tuto dobu budeme obětovat bohům a děkovat jim za naši záchranu.“

„Však se o to všichni moji bratři a jejich bojovníci zasloužili. O tobě ani nemluví...“ ukázal Bořivoj na jizvu na Slaviborově čele.

„Ba, zasloužili a mnozí i padli,“ můj pane. I můj přítel a tvůj bratr Mojslav tam zůstal, jak jistě víš.“

„Ano, vím. A ty se teď staráš o jeho dcerku, moji neteř Dobroslavu, jak jsi mu v hodině smrti slíbil. Jistě se za toho půl roku, co jsem ji neviděl, hodně změnila?“

„Jsi zvědav, pane? Změnila, však sám uvidíš. Máme ji tu velice rádi. S mojí dcerou Ludmilou se za ten čas velice sblížily. Ludmila si ji tak zamilovala, jako by byly rodnými sestrami.“

„Neříkej mi pořád pane, jsme přece přátelé, nebo ne?“ ohradil se Bořivoj. „Ale pověz, Slavibore, už je Ludmila někomu zaslíbena?“ upřel na vojvodu oči.

Slavibor předstíral překvapení. To byla právě ta otázka, o které přemýšlel a kterou předpokládal.

„Kdo? Moje dcera? Chceš snad říci, Bořivoji, že bych o tom nic nevěděl? Pokud vím, je volná jako pták. Ludmila přede mnou nemá tajností. Hm, ale myslím, že už vím, proč se na to ptáš. Nebo se snad mýlím?“

„Hádáš správně, starý příteli. Myslíš si tedy, že bych se mohl opovážit...“

„Ty jsi mi ale pěkný ptáček, Bořivoji! Vzkázal jsi mi, že chceš vidět starého přítele, chacha-cha, a myslím, že bys měl trochu poopravit pořadí důležitosti té své návštěvy! Na prvním místě je Ludmila, a ne já! Teprve potom, na tom místě druhém, jsi jenom tak mimochodem přijel oťukat starého Slavibora, co na to říká, že ano? Se mnou můžeš přece mluvit přímo, a ne oklikou! Ludmila je volná, povídám, a záleží jenom na tobě, jestli si ji dokážeš získat, a na ní, bude-li tě chtít. Však víš, že naše ženy a dívky rozhodují samy o tom, koho si vezmou za muže a budou s ním sdílet lože. Ale já myslím, že to nebude tak obtížné.“

„Jak to myslíš?“

„Tak, jak jsem to řekl! To bych musel být na obě oči slepý a na hlavu padlý, abych si nevši-

ml, že i moje dcera v tobě našla zalíbení. Proto tak rychle utekla! Zítra po obětování se tady všichni sejdeme a budeme mít ve všem jasno. Zdržíš se, doufám?“

„Zdržím, a rád,“ přisvědčil Bořivoj. „Vždyť proto jsem přijel...“

„Dobrá, buď tedy naším vzácným hostem. Nebudeš-li proti tomu, milerád tě teď svěřím do rukou té, kvůli které jsi sem přijel, a tvé neteře Dobroslavy. Myslím, že šly do posvátného háje pod hradem, tam je najdeš. Buď tu jako doma mezi svými, Bořivoji.“

„Dobrá, půjdu za nimi,“ rozjasnil tvář kníže, „ale ty mi ještě slib, že o mých úmyslech zatím s nikým nepromluvíš.“

„To myslíš moji dceru, nebo mého koně, Bořivoji? Právě totiž mířím do stájí.“

„U tvého koně je snad každé tajemství v bezpečí?“ rozesmál se kníže.

„Na to se můžeš spolehnout. A pokud jde o mne, také, to mi věř. Ať Ludmila sama rozhodne. Chytrá je dost a jistě jí už došlo, že jsi nepřijel jenom tak...“

Obětování

P

růvod byl seřazen. V jeho čele šel v bílé, bohatě vyšíváné říze a se zapálenou pochodní v ruce vojvoda Slavibor jako žrec, za ním, rovněž v bílých řízách, Ludmila s Dobroslavou následované zástupem obyvatel hradu a domků v podhradí. Každá z dívek nesla po jedné oběti: Dobroslava věnec uvitý z klasů a ozdobený stuhami, Ludmila hrubě vyčiněnou kůži mladého beránka. Mezi početným zástupem děveček a služebných bylo několik ještě nedospělých chlapců, kterým se vojna s Franky vyhnula. V mnoha ženských i dívčích očích stály ještě slzy, z nejednoho bolem stísněného hrdla se vydral stěží potlačovaný vzdech.

Bylo sucho, dlouho už nepršelo. Obětní kámen stál na malé mýtině přímo uprostřed háje. Na něm byla navršena malá hranice. Na velký oheň v tomto letním žáru nikdo ani nepomyslel, aby nezapálil.

Průvod zůstal stát v uctivé vzdálenosti na kraji mýtiny pod řadou vzrostlých stromů, Slavibor přistoupil k obětišti a sklonil k navršené hranici hořící pochodeň. Suché dřevo vzplálo a k nebi se zvedl obláček namodralého dýmu.

„Bohové, vyslyšte své děti kolem obětního ohně stojící,“ zpěvavým hlasem se modlí Slavibor a shromážděný lid jeho modlitbu opakuje. Všech se zmocnilo posvátné vytržení, jen Bořivoj stojí stranou. S rukama sepjatýma a očima obrácenýma k nebi tiše šeptá slova, kterým se naučil na dvoře moravského krále Svatopluka při poslední návštěvě jeho dvora. Modlí se ke svému novému křesťanskému Bohu za spásu duší těch, kdo v boji zemřeli: *„Otče náš, jenž jsi na nebesích, posvět se jméno tvé...“*

„Lído,“ jemně se dotkla Dobroslava předloktí své přítelkyně. „Podívej, co to dělá?“ ukázala očima k místu, kde stál mladý kníže.

„Modlí se. Věří už v jiného boha. Dal se ke křesťanům.“

„Ke křesťanům? A kdo oni jsou?“

„Psst... Určitě nám to sám poví.“

Slavibor se domodlil. To byl pokyn pro obě dívky, aby vhodily do ohně oběť, kterou přinesly. Nejdříve do něj vhodila svůj věnec Do-

broslava, a když vzplál, vhodila do něj Ludmila beráncí kůži. Hustý bělavý dým, který se z plamenů vyvalil, se vplížil mezi stromoví.

V té chvíli se zvedl vítr, který už před hodnou chvílí hnal od západu mraky. Dobroslava ještě stála u ohně, když prořal oblohu blesk a zaduněl hrom.

„To je znamení, to je znamení!“ zvolal Slavi-bor, „bohové naši oběť přijímají! Děkujeme jim, děti moje!“ Nato vzpažil ruce, padl na kolena a následován svým lidem sklonil tvář k zemi. Vzápětí se spustil hustý drobný déšť. Nebyl to ten prudký liják, jak by se dalo po dlouhotrvajícím suchu očekávat a jak bylo v té době obvyklé. Jako prach jemné kapky dopadaly na hlavy lidí a rozšuměly listí, jako by celý háj ožil tisícerem drobných hlasů.

A stala se divná věc. Když Dobroslava ucítila na své hlavě dešťové kapky, zmocnila se jí radost z dlouho očekávaného přírodního úkazu, vztáhla před sebe ruce a bezděky řekla: „Prší, prší, lidi, radujte se, prší!“

Teprve teď zvedli všichni hlavy a jako očarováni se dívali na Dobroslavu. Stála tu před nimi v bílé říze, ruce vztažené k nebesům, a jak blesky ozařovaly její mokré vlasy, tvář a celou postavu, připadala jim jako nadpozemské zjevení.

Také Ludmila vstala ze země. Její první pohled však nepatřil Dobroslavě, ale tomu, kdo stál stranou pod jedním z košatých stromů. Jejich pohledy se setkaly. Tu Bořivoj vykročil zpod větví na volné prostranství, zamířil přímo k oběma dívkám, sňal z ramen svůj knížecí plášť, přehodil jim jej přes ramena a sám zůstal jen v haleně.

„Pojďme do úkrytu,“ řekl. „Nesluší se, aby český kníže nechal krásu větru a dešti napospas!“

Ludmile vstoupila červeň do tváří, neboť na rozdíl od své mladinké společnice, zpola ještě dítěte, dospěla už v krásnou mladou ženu a správně vytušila, že kníže jen tak bez příčiny svůj plášť nesvléká.